

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ATHARY v. TURKEY (Başvuru No: 50372/09)

Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Hukuka Uygun Tutma, Suçlama Hakkında Bilgilendirme,

Denetimin Süratli Yapılması

I. Başvurunun Konusu: Başvuran Sözleşmenin 2. ve 3. maddelerine dayanarak İran'a geri gönderilmesinin kendisini ölüm ya da kötü muamele görme riski ile karşı karşıya getireceği iddiasıyla şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvuran Sözleşmenin 2. ve 3. maddeleri ile bağlantılı olarak 13. maddesine dayanarak sınırdışı edilmesinin önlenmesi amacıyla ulusal makamlar nezdinde etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkının kendisine tanınmadığından şikâyet etmektedir.

Başvuran ayrıca Sözleşmenin 5. maddesinin 1. ve 2. paragraflarına ve 4. maddesine dayanarak hukuka aykırı olarak hürriyetinden mahrum kılındığından ve alıkonulmasının nedenleri hakkında bilgilendirilmediğinden ve hukuka aykırı olarak alıkonulmasına ulusal makamlar nezdinde etkili bir şekilde itiraz edebileceği etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkının kendisine verilmediğinden şikâyet etmektedir.

II. Olaylar:

Başvuran İran'da siyasi muhaliftir. Başvuran 17 Aralık 2004 tarihinde Türkiye'ye gitmiştir. Ardından Türk Makamlarından sığınma talebinde bulunmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine (BMMYK) başvurarak mülteci statüsünün tanınmasını talep etmiştir.

Başvurana 11 Mart 2005 tarihinde sığınma talebine ilişkin prosedürler devam ederken Konya şehrinde ikamet etmesi için geçici oturma izni verilmiştir. Başvuran kendisine verilen bu izne uymayarak İstanbul'a yerleşmiştir.

Başvuran 30 Temmuz 2007 tarihinde uyuşturucu ile ilgili bir suç iddiasıyla yakalanmıştır. Ardından söz konusu suçtan hüküm giymiş ve 18 ay hapis cezasına çarptırılmıştır.

25 Ağustos 2007 tarihinde BMMYK başvuranın mülteci statüsünü tanımış ve 6 Şubat 2008 tarihinde söz konusu kararını ulusal makamlara iletmiştir. BMMYK başvuranın aleyhine devam eden ceza yargılaması sona erdikten sonra, yeniden yerleştirilmesi için devam eden işlemler tamamlanana kadar başvurana geçici oturma izni verilmesini de talep etmiştir.

Başvuran 29 Aralık 2008 tarihinde salıverilmiş ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesine bağlı Kumkapı Misafirhanesine yerleştirilmiştir.

Belirtilmeyen bir tarihte ulusal makamlar başvurana sığınmacı statüsü verilmemesine karar vermiştir. Başvurana söz konusu karar 2 Ocak 2009 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvuran aynı gün itirazda bulunmuştur.

22 Temmuz 2009 tarihinde başvuranın itirazı reddedilmiştir. Ardından 24 Temmuz 2009 tarihinde başvuranın geçici oturma izni iptal edilmiştir.

Daha sonra 7 Eylül 2009 tarihinde İçişleri Bakanlığı İstanbul Valiliğine başvuranın sınır dışı edilmesi talimatını vermiştir. Belirtilen yazıda başvuranın hangi ülkeye sınırdışı edileceği belirtilmemiştir.

14 Eylül 2009 tarihinde BMMYK Türk makamlarından sığınmacı statüsü verilmesi de insani gerekçelere dayanarak başvurana geçici oturma izni verilmesini talep etmiştir.

5 Ekim 2009 tarihinde İçişleri Bakanlığı insani gerekçelere dayanarak İstanbul Valiliğine başvuranın sınır dışı edilmesi işlemlerini durdurması ve BMMYK tarafından başvuranın yeniden yerleştirilmesi işlemleri tamamlanana kadar başvurana Kumkapı Misafirhanesinde tutmaya devam etmesi talimatını vermiştir. İçişleri Bakanlığı başvuran uyuşturucu ile ilgili bir suçtan hüküm giymiş olduğundan söz konusu kararın başvuranın kamu düzeni ve sağlığına karşı teşkil ettiği tehditte dolayı verildiğini de eklemiştir.

10 Mart 2010 tarihinde BMMYK ulusal makamları Hollanda'nın başvurana mülteci statüsü verdiği ve başvuranın Hollanda'ya gitmesine izin verilmesinin beklendiği konusunda bilgilendirmiştir.

14 Nisan 2010 tarihinde başvuran Türkiye'den ayrılmıştır. Bu arada 2010 yılında belirtilmeyen bir tarihte başvuran Ankara İdare Mahkemesi nezdinde Kumkapı Misafirhanesinde alıkonulması hakkında dava açmıştır. Ankara İdare Mahkemesi 1 Haziran 2010 tarihinde idari makamların başvuranı kanunlara uygun bir şekilde alıkoymuşu gerekçesiyle başvuran tarafından açılan davayı reddetmiştir. Başvuran AİHM tarafından verilecek kararı ve olası sınır dışı edilme kararını beklerken kamu düzeni ve emniyetinin korunması gerekçesiyle alıkonulmuştur.

III.Mahkemenin Değerlendirmesi:

A.Başvuranın Sınırdışı Edilme Tehdidine İlişkin olarak Sözleşmenin 2, 3 ve 13. Maddelerinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında:

Başvuran Sözleşmenin 2. ve 3. maddelerine dayanarak İran'a geri gönderilmesinin kendisini ölüm ya da kötü muamele görme riski ile karşı karşıya getireceği iddiasıyla şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvuran Sözleşmenin 2. ve 3.maddeleri ile bağlantılı olarak 13. maddesine dayanarak sınırdışı edilmesinin önlenmesi amacıyla ulusal makamlar nezdinde etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkının kendisine tanınmadığından şikâyet etmiştir.

AİHM başvurunun bu kısmının başvuranın Türkiye'den İran'a olası geri gönderilmesi ile ilgili olduğu kanaatinde. AİHM ayrıca Türk Hükümetinin AİHM tarafından başvuranın İran'a geri gönderilmesi ile ilgili olarak öngörülen geçici tedbire uygun hareket ettiğine ve sınırdışı etme işlemlerini durdurduğuna işaret etmektedir. Dahası 14 Nisan 2010 tarihinde başvuran Türkiye'den ayrılmış ve Hollanda'ya giriş yapmıştır. Bu koşullar altında AİHM başvuranın Sözleşmenin 34. maddesi kapsamında 2., 3. ve 13. maddelerin ihlal edilmesinin bir mağduru olduğunu iddia edemeyeceği kanaatinde. (bkz.,gerekli değişiklikleri ile birlikte, Alipour ve Hosseinzadgan v. Türkiye, no. 6909/08, 612792/08 ve 28960/08, §§ 49-52, 13 Temmuz 2010 ve D.B. v. Türkiye, no. 33526/08, §43, 13 Temmuz 2010).

AİHM başvurunun bu kısmının Sözleşme'nin 35. maddesinin 3(a) ve 4. paragrafları anlamında dayanaktan yoksun olduğunu açıkça kaydetmektedir; dolayısıyla reddetmektedir.

B.Sözleşmenin 5. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

1. Sözleşmenin 5. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiği iddiası hakkında

Başvuran Sözleşmenin 5. maddesinin 1. ve 2. paragraflarına ve 4. Maddesine dayanarak hukuka aykırı olarak hürriyetinden mahrum kılındığından ve alıkonulmasının nedenleri hakkında bilgilendirilmediğinden ve hukuka aykırı olarak alıkonulmasına ulusal makamlar nezdinde etkili bir

şekilde itiraz edebileceği etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkının kendisine verilmediğinden şikâyet etmektedir.

Hükümet başvuranın Türkiye'den gönderilene kadar Kumkapı Misafirhanesinde barındırıldığını ve Ankara İdare Mahkemesinin 1 Haziran 2010 tarihli kararı uyarınca başvuranın hürriyetinden mahrum bırakılmasının hukuka aykırı olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürmektedir. Başvuran 29 Aralık 2008 ve 14 Nisan 2010 tarihleri arasında Kumkapı Misafirhanesinde alıkonulmasının herhangi bir yasal dayanaktan yoksun olarak keyfi olduğunu iddia etmektedir. Başvuran bu hususta AİHM'in (yukarıda atıfta bulunulan) Abdolkhani ve Karimnia kararına dayanmaktadır. AİHM aynı şikâyet konusu hadiseyi (yukarıda atıfta bulunulan, §§ 125-35) Abdolkhani ve Karimnia davasında incelemiş olduğunu ve başvuru sahiplerinin Kırklareli Misafirhanesinde alıkonulmasını hürriyetinden mahrum bırakılma olarak tespit ettiğini hatırlatmaktadır. Sınırdışı etme bağlamında alıkonulmanın emredilmesini ve uygulanmasını ve alıkonulma için süre belirlenmesini tespit eden açık hukuka uygun hükümlerin yokluğunda, AİHM adı geçen davadaki başvuru sahiplerinin hürriyetlerinden mahrum bırakılmalarının Sözleşmenin 5. maddesi kapsamında "hukuka uygun" olmadığına karar vermiştir. AİHM ayrıca bir kişinin yalnızca sığınma talebinde bulunmuş olması sebebiyle alıkonulmasının yukarıda açıklanan gerekçelerle bağdaşmadığına da işaret etmektedir. AİHM mevcut davayı incelemiş ve yukarıda bahsedilen karardan sapmasını gerektirecek herhangi özel bir durum olmadığına hükmetmiştir. Dolayısıyla Sözleşmenin 5. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 2. Paragrafının ihlal Edildiği İddiası Hakkında

Hükümet, başvuranın sığınmacı statüsüne uygun olmadığı için Kumkapı Misafirhanesinde alıkonulmuş olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca sığınma talebinin reddedildiği kararının kendisine 2 Ocak 2009 tarihinde tebliğ edildiğini ve kendi el yazısı ile Türkçe olarak kaleme alınan dilekçesi yoluyla başvuranın aynı gün bu karara itiraz ettiğini ve dolayısıyla bu durumun başvuranın Türkçe bildiğinin bir göstergesi olduğunu iddia etmiştir.

Başvuran, Kumkapı Misafirhanesine nakledildiğinde alıkonulma gerekçeleri konusunda bilgilendirilmediğini iddia etmiştir. 2 Ocak 2009 tarihinde, sığınma talebinin reddi kararı konusunda bilgilendirildiği ancak alıkonulma gerekçeleri konusunda bilgilendirilmediğini iddia etmiş, ayrıca aynı tarihli dilekçesinin ise, yalnızca red kararına itirazı ile ilgili olduğunu eklemiştir. Ayrıca, oturma izni talebinin 24 Temmuz 2009 tarihine kadar değerlendirilmediği ve reddedildiğini belirtmiştir.

AİHM, Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. paragrafı anlamında, gözaltına alınan herkese, kolay anlaşılabilir, basit ve teknik olmayan bir dille, gözaltına alınmasının temel hukuki ve olgusal gerekçelerinin anlatılması gerektiği ve böylelikle gözaltına alınan kişinin uygun görmesi halinde, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafı anlamında gözaltı kararının hukuka uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurabileceğinin altını çizmektedir. Yapılan bilgilendirmenin içeriği ve zamanlamasının yeterli olup olmadığı hususu, kendi özelliklerine göre her davada değerlendirilecektir. AİHM, mevcut davada başvuranın 2. paragrafta belirtilen menfaatlerin dışında tutulması için herhangi bir neden olmadığının çünkü, 4. paragrafın alıkonulma ya da gözaltına alınma yoluyla hürriyetlerinden mahrum kılınan kişiler arasında herhangi bir ayırım yapmadığının altını çizmektedir (bkz., Shamayev ve Diğerleri v. Gürcistan ve Rusya, no. 36378/02, §§ 413 ve 414, AİHM 2005-III, Abdolkhani ve Karimnia, yukarıda atıfta bulunulan § 136).

Mevcut davada AİHM, başvuranın 29 Aralık 2008 tarihinde cezaevinden salıverilmesinin ardından Kumkapı Misafirhanesine nakledilmiş olduğunu kaydetmektedir. Nakli ve nakledildiği gün veya

Kumkapı Misafirhanesine yerleştirilmesinin hemen ardından kendisine uygulanan alıkonulma tedbirinin devam etme gerekçeleri konusunda başvuranın bilgilendirilmiş olduğunu gösteren herhangi bir belge Hükümet tarafından AİHM'e ibraz edilmemiştir. Hükümet'in başvuranın sığınma talebinin reddi konusunda bilgilendirilmiş olduğu yönündeki iddiası, başvuranın alıkonulma gerekçeleri konusunda bilgilendirilmiş olduğu anlamına gelemez çünkü Türk yasaları uyarınca, bir kişinin sığınma talebinin reddedilmesi söz konusu kişinin tutuklanmasına neden olmaz. Diğer taraftan başvurana bilgilendirme yapıldığı zaman, başvuran hâlihazırda beş gündür alıkonulmuştur. Başvuranın alıkonulma halinin devam etmesi gerekçeleri konusunda bilgilendirilmiş olduğunu gösteren herhangi bir belge dava dosyasında yer almadığından AİHM, 29 Aralık 2008 tarihinden itibaren devam eden alıkonulma halinin gerekçelerinin ulusal yetkililer tarafından başvurana bildirilmediği sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. paragrafı ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 4. Paragrafının İhlal Edildiği İddiası Hakkında

Hükümet, başvuranın Kumkapı Misafirhanesinde tutulmasına ilişkin karara itiraz etmek üzere idari mahkemelere başvurabileceğini ve hatta fiilen başvurmuş olduğunu iddia etmiştir. Dolayısıyla başvuranın, hürriyetinden mahrum kılınmasının hukuka uygunluğuna itiraz etmek için yeterli etkili bir hukuki yola başvurma hakkının bulunduğu görüşündedir.

Başvuran, 1 Kasım 2009 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na bir yazı yazarak, Kumkapı Misafirhanesinden salıverilmesini talep ettiğini belirtmiştir. İdari makamlar bu talebine altmış gün içinde yanıt vermediklerinden, 21 Ocak 2010 tarihinde Ankara İdare Mahkemesine başvurarak şikâyetle bulunmuştur. Başvuranın Kumkapı Misafirhanesinden hâlihazırda salıverilmiş ve Hollanda'ya gitmek üzere ayrıldığı zaman olan 1 Haziran 2010 tarihine kadar İdare Mahkemesi'nin dava ile ilgili herhangi bir karar vermemiş olduğu dikkate alındığında başvuran, alıkonulma halinin hukuka uygunluğunun yeterince hızlı bir şekilde değerlendirilmemiş olduğunu ileri sürmüştür.

AİHM, Sözleşme'nin 5. madde 4. paragrafının amacının, alıkonulan ya da tutuklanan kişilerin, maruz kaldıkları tedbirin hukuka uygunluğu için adli inceleme başvurusunda bulunma haklarının teminat altına alınması olduğunu yinelemektedir (bkz., gerekli değişiklikleri ile birlikte, De Wilde, Ooms ve Versyp v. Belçika, 18 Haziran 1971, § 76, Seri A no.12). Söz konusu başvuru, hukuka uygunluğa ilişkin etkili bir hukuki yola başvuru hakkını hızlı bir biçimde kullanacak şekilde, kişinin alıkonulduğu sırasında sağlanmalıdır. Bu türden bir inceleme, uygun olan hallerde, kişinin salıverilmesi ile sonuçlanmaya yetmelidir. Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafında yer alan başvuru hakkı, yalnızca teoride değil ancak aynı zamanda uygulamada da yeterli düzeyde kesin olmalıdır, aksi takdirde söz konusu hükmün amacı için gerekli olan erişilebilirlik ve etkililik mümkün olmayacaktır (bkz., gerekli değişiklikleri ile birlikte, Z.N.S. v. Türkiye, no. 21896/08, § 60, 19 Ocak 2010; Stoichkov v. Bulgaristan, no. 9808/02, § 66 sonunda, 24 Mart 2005; ve Vachev v. Bulgaristan, no. 42987/98, § 71, AİHM 2004/VIII).

Mevcut davada AİHM, başvuranın hürriyetinden mahrum kılınma gerekçeleri konusunda bilgilendirilmemiş olduğunu yinelemektedir. Dolayısıyla başvuranın alıkonulma konusunda temyize başvurma hakkının, alıkonulma halinin başlangıcında esas bakımından geçersiz olduğu görüşündedir (bkz., Abdolkhani ve Karimnia, yukarıda atıfta bulunulan,).

AİHM, başvuranın bunlara rağmen, alıkonulması ile ilgili olarak Ankara İdare Mahkemesi'ne başvurmuş olduğunu kaydetmektedir. Ancak, salıverilmeyi ilk talep ettiği tarih ile ulusal mahkemenin karar tarihi arasında yedi ay geçmiştir. Ankara İdare Mahkemesi'nin başvuranın talebi hakkında karar vermesi dört aydan daha uzun sürmüştür. Bu bağlamda AİHM, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. paragrafı anlamında, Türkiye'de sınır dışı edilmeyi beklerken alıkonulara uygulanacak usullere

ilişkin yasal hükümlerin bulunmadığına dair tespitine atıfta bulunmaktadır. Söz konusu yargılamalar karmaşık bir durumun ortaya çıkmasına neden olmamıştır. AİHM, Ankara İdare Mahkemesi'nin, başvuranın alıkonulmasına ilişkin yeterli yasal dayanak olmadığını tespit etmek konusunda AİHM'den daha iyi bir konumda olduğu görüşündedir. Dolayısıyla, mevcut davadaki adli incelemenin, başvuranın dilekçesine "hızlı" bir yanıt olarak değerlendirilemeyeceğini tespit etmiştir.

Buna göre AİHM, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafı anlamında başvuran tarafından, alıkonulmasının hukuka uygunluğunun hızlı bir şekilde adli incelemeye tabi tutulmasını sağlayacak etkili bir hukuki yola başvuru hakkının Türk hukuk sisteminde sağlanmadığına karar verir (bkz., S.D. v. Yunanistan, no. 53541/07, § 76, 11 Haziran 2009, ve Abdolkhani ve Karimnia). Dolayısıyla, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafı ihlal edildiğine karar vermiştir.

C.Sözleşmenin 14. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

Başvuran, alıkonulmasının hukuka aykırılığının yabancı uyruklu olmasından kaynaklandığı ve Türk vatandaşı olsaydı bu türden bir duruma maruz kalmamış olacağını Sözleşme'nin 14. maddesi uyarınca iddia etmiştir.

AİHM, başvurunun bu kısmının kabul edilebilir beyan edilmesi gerektiği görüşündedir. Ancak, yukarıda belirtilen Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. ve 2. paragrafları ve Sözleşme'nin 4. maddesinin ihlali tespitleri ışığında AİHM, mevcut başvuruda ileri sürülen ana hukuki sorunu incelemiş olduğu görüşündedir. Dolayısıyla, başvurunun bu kısmı ile ilgili olarak ayrı bir karar vermenin gerekli olmadığı sonucuna varmıştır.(bkz., gerekli değişiklikleri ile birlikte, Saygılı ve Bilgiç v. Türkiye, no. 33667/05, § 36, 20 Mayıs 2010, ve Güveç v. Türkiye, no. 70337/01, § 135, AĞHM 2009 (karar özetleri))

Kaynak:

[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:\[%22%2250372/09%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-115170%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%22%2250372/09%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-115170%22]})

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ASALYA v TÜRKİYE DAVASI (Başvuru No: 43875/09)

Sınır dışı edilme, Daimi oturma izni, Engelli hakları, Etkili başvuru yolu, Otomatik askıya alma, Mülteci hakları, Silahlı çatışma

Yaşam hakkı, İşkence yasağı, Özgürlük ve güvenlik hakkı, Özel ve aile hayatının korunması hakkı.

I. Başvurunun Konusu:

Başvurucu, tedavi süreci devam ederken ve sürekli oturma izni mevcut iken sınır dışı edilmek üzere gözaltına alınarak Kumkapı Yabancılar Şubesinde geçirdiği 7 günlük süre; Yabancılar Şubesi'nin insani standartları taşımayan fiziki şartları nedeni ile tekerlekli sandalye ile asansörü ve alafanga tuvaleti dahi olmayan Yabancılar Şubesinde tuvalet ve uyumak gibi en basit insani ihtiyaçların giderilmekte sıkıntılar yaşadığını, örneğin yatakhanelere çıkarılmadığı için bu yedi günlük süre zarfında ofis masaları üzerinde uyumak zorunda kaldığını, hijyen koşullarının yeterli olmadığını, temiz bir havalandırmanın yer almadığını bu duruma dayalı olarak Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğini; Kendisinin tutuklanmasının herhangi bir kanuni temeli olmadığı iddiasıyla Sözleşme'nin 5. ve 8. maddelerinin ihlal edildiğini, ayrıca İsrail tarafından terörist ilan edildiği için İsrail veya Filistin'e sınır dışı edilmesi halinde İsrail tarafından öldürülme olasılığı oldukça yüksek olduğunu belirtmiş, bu durumun Sözleşme'nin 2., 3. ve 8. maddelerine aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiştir.

II. Olaylar:

Başvurucu İslam H.M. Asalya, 1988 doğumlu, bir Filistin vatandaşıdır. Başvurucu, Filistin'in Gazze şeridinde yaşarken 2006 yılında İsrail tarafından yapılan füze saldırısı neticesinde yaralanmış ve belden aşağısı felçli kalmış, tekerlekli sandalyeye mahkum olmuştur. 2008 yılında bir yardım kuruluşu tarafından tedavi amacıyla Türkiye'ye getirilmiştir. Daha sonra Türkiye'de fizyoterapisti ile evlenmiş ve sürekli oturma izni almıştır.

Başvurucunun Filistin'deki bir radyo programına katılarak Filistin direnişine destek veren açıklamalarda bulunduğu gerekçesiyle İsrail devleti tarafından "terörist faaliyette bulunduğu"nun iddia edilmesi üzerine, 2009 yılında "milli güvenlik" gerekçesiyle Türkiye tarafından, geçerli oturma izni iptal edilerek, sınır dışı edilmesine karar verilmiştir. Bu kapsamda 12/8/2009 tarihinde sınır dışı edilmek maksadı ile evinden alınarak Kumkapı Yabancılar Şubesine götürülmüş ve sınır dışı işlemleri için 18/8/2009 tarihine kadar burada tutulmuştur. Bu arada İdare Mahkemesine yapılan başvuru sonucunda yürütmeyi durdurma kararı ile başvuru serbest bırakılmıştır.

III. Mahkemenin Değerlendirmesi:

Tutulma koşullarına bağlı olarak Sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında:

Mahkeme, engelli olan başvuruçunun Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde, nispeten kısa süre için tutulmuş (7 gün) olsa da, uygun koşullar altında gözaltında tutulmadığı için başvuru açısından onur kırıcı bir durumun ortaya çıktığını bu nedenle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Tutulma koşullarına bağlı olarak Sözleşmenin 5. maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında:

Ayrıca Mahkeme, başvuruçunun kanunsuz olarak Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde tutulduğuna, gözaltının yasal denetimi yapılmadığı için Sözleşme'nin özgürlük ve güvenlik hakkını düzenleyen 5. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Sınır dışı edilme işlemine bağlı olarak Sözleşmenin 2., 3., 8. ve 13 maddelerinin ihlal edildiği iddiası hakkında:

Başvurucunun sınır dışı edilme işlemlerinde, yaşam hakkının, işkence yasağı (3.madde) ve aile bütünlüğü hakkı ile bağlantılı olarak etkili iç hukuk yoluna başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, benzer başvurularda olduğu gibi, sınır dışı işlemlerine karşı, yargı yoluna başvurulması halinde, “otomatik askıya alma” etkisi olması gerektiğini tekrarlayarak, başvurucunun T.C. vatandaşı ile evli olmasına rağmen, idare mahkemesinin “aile hayatının korunması” konusunda gerekli değerlendirmeyi yapmamasını da eleştirmiştir.

Kaynak:

[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22languageisocode%22:\[%22TUR%22\],%22appno%22:\[%2243875/09%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-150898%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22languageisocode%22:[%22TUR%22],%22appno%22:[%2243875/09%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-150898%22]})

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

YARASHONEN V TÜRKİYE DAVASI (Başvuru Numarası: 72710/11)

İşkence yasağı, Asağılayıcı muamele, Özgürlük ve güvenlik hakkı, Hukukun öngördüğü usul Yakalama sebebi hakkında bilgilendirme, Tutmanın hukukilik denetimi, Etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkı, Etkili hukuk yolu

I.Başvurunun Konusu:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan davanın temelinde, Çeçen asıllı bir Rus vatandaşı olan Zalim Yarashonen’in Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne 28 Ekim 2011 tarihinde, İnsan Hakları ve

Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru bulunmaktadır.

II. Olaylar:

Başvuran, iddiaya göre babasının ve erkek kardeşinin Rus güvenlik güçleri tarafından öldürülmesi üzerine 2000 yılında, belirtilmeyen bir tarihte Rusya'dan kaçmış ve Türkiye'ye gelmiştir. Yapılan kimlik kontrolünün ardından Türkiye'ye yasa dışı olarak girdiği ve pasaportu bulunmadığı gerekçesiyle başvuran 25 Ekim 2010 tarihinde İstanbul Atatürk Uluslararası Havalimanı'nda yakalanmıştır. Başvuran havalimanındaki emniyet şube müdürlüğünde gözaltına alınmıştır.

Başvuran, 2000 yılında nüfus cüzdanını kullanarak Gürcistan ile Türkiye arasındaki Sarp Sınır Kapısı'ndan geçerek Türkiye'ye giriş yaptığını ve hiçbir zaman pasaport sahibi olmadığını belirtmiştir. Başvuran 1 Kasım 2010 tarihinde Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'ne nakledilmiştir.

Başvuran 18 Nisan 2011 tarihinde sığınma talebinde bulunmuştur. Başvuranın avukatı A. Yılmaz 21 Nisan 2011 tarihinde standart posta yoluyla, başvuranın hukuka aykırı olarak tutulmasından şikâyetçi olduğu ve serbest bırakılmasını talep ettiği bir yazıyı İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne göndermiştir. Avukat mektupta ayrıca makamların dikkatini başvuranın sağlık sorunlarına çekmiş ve tıbbi yardım talep etmiştir. Taraflarca verilen bilgilere göre, söz konusu mektup 2 Mayıs 2011 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na ulaşmıştır.

Bu arada, 29 Nisan 2011 tarihinde başvuran serbest bırakılmış ve kendisine sığınmacı belgesi verilmiştir. Sığınma talebi karara bağlanana kadar başvuranın Sakarya'da ikâmet etmesi talimatı verilmiştir.

Başvuran 30 Nisan 2011 tarihinde öksürük ve halsizlik şikâyetiyle İstanbul'da özel bir kliniğe gitmiştir. Göğüs röntgen muayenesine dayalı olarak başvurana alt solunum yolu enfeksiyonu tanısı konmuştur. Başvurana on günlük antibiyotik reçete edilmiş ve söz konusu sürenin sonunda kontrol için kliniğe tekrar gelmesi istenmiştir. Başvuranın kontrol için kliniğe tekrar gidip gitmediği açık değildir. Hastalığın belirtileri devam ettiğinden, başvuran 9 Haziran 2011 tarihinde İstanbul Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne gitmiştir. Hastanede yapılan başkaca tıbbi testler, başvuranın tüberküloz plöresi hastası olduğunu ortaya koymuştur. Başvuran 15 Haziran 2011 tarihine kadar söz konusu hastanede yatarak tedavi görmüştür. Taburcu edilmesi esnasında başvurana tedavisinin devamı için bir tüberküloz kliniğine başvurusu tavsiye edilmiştir.

Başvuran, beş ay yirmi yedi gün süren alıkonması boyunca Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nin ciddi anlamda aşırı kalabalık olduğunu iddia etmiştir. Başvuran 40 metrekarelik bir yatakhaneyi, kendilerine sadece on beş ranza temin edilen yirmi dört ile kırk beş arasında kişiyle paylaşmak zorunda kalmıştır. İlgili zamanda merkezin toplam kapasitesinin 560 kişi olmasına rağmen, 600'e yakın kişi barındırıldığını, merkezin kalabalık olmasının hijyen sorunlarına yol açtığını, sık sık bulaşıcı hastalık salgınları ortaya çıktığını dolayısıyla başvuran ciddi bir bakteriyel enfeksiyon kapmış olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde açık hava egzersizi yapma imkânı bulunmadığını, tutulduğu süre boyunca dışarıya çıkamadığını iddia etmiştir.

III. Mahkemenin Değerlendirmesi:

Sözleşmenin 5. maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında:

Başvuran Sözleşme'nin 5 §§ 1, 2, 3 ve 4 maddeleri ile 13. maddesine dayanarak, tutulmasının yasaya uygunluğunu sorgulama imkânı bulunmaksızın hukuka aykırı şekilde tutulduğundan ve özgürlüğünden yoksun bırakılma nedenleri hakkında usulüne uygun şekilde bilgilendirilmediğinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi kapsamında, söz konusu şikâyetler açısından iç hukukta tazminat hakkı bulunmadığını iddia etmiştir.

Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi kapsamındaki şikâyete ilişkin olarak Mahkeme, başvuranın suç işlediği şüphesiyle kendisine cezai alanda bir suç yöneltilmemesi nedeniyle başvuranın Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. paragrafının c bendi hükümleri uyarınca yakalanmadığını veya tutulmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla söz konusu şikâyetin dayanaktan yoksun olduğuna karar vererek reddetmiştir

Hükümet, Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinin anlamı dahilinde başvuranın 25 Ekim 2010'dan 29 Nisan 2011'e kadar sınırı dışı edilmek üzere tutulduğunu belirtmiştir. Başvuran, tutulmasının iç hukukta hiçbir yasal dayanağı bulunmadığı iddiasını sürdürmüştür. Mahkeme önceden benzer bir şikâyeti, Türk hukukunda kişinin sınır dışı edilmek üzere tutulmasına karar verilmesine yönelik bir usul öngören açık yasal hükümlerin bulunmayışından ötürü, başvuruların tutulmasının Sözleşme'nin 5. maddesi doğrultusunda "hukuka aykırı" olduğuna karar verdiği Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye (no. 30471/08, §§ 125-135, 22 Eylül 2009) davasında incelemiştir. Mahkeme, söz konusu kararında ulaştığından farklı bir sonuca varmasını gerektirecek herhangi özel bir koşul mevcut olmadığına ve dolayısıyla somut olayda Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 2 maddesinde yer verilen temel güvenceye ilişkin genel ilkelerin Abdolkhani ve Karimnia (yukarıda anılan,) davasında açıklandığını belirtmektedir. Mahkeme bu bağlamda, yakalanan kişiye, uygun gördüğü takdirde Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi uyarınca yakalanmasının hukuka uygunluğunu sorgulamak üzere mahkemeye başvurabilmesine imkân vermek için teknik olmayan, basit ve kolaylıkla anlaşılır bir dilde, yakalanmasının esas yasal ve maddi gerekçelerinin açıklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Mahkeme, ne 26 Ekim 2010 tarihli görüşme kaydı, ne de Hükümet tarafından ibraz edilen başka herhangi bir belge, başvuranın hava limanındaki emniyet genel müdürlüğü şubesinde ve ardından Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde tutulmasının gerekçelerinin kendisine bildirildiğini ortaya koymadığını (bk. Dbouba/Türkiye, no. 15916/09, § 52, 13 Temmuz 2010). ve dolayısıyla Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca, Türk hukuk sisteminin başvuranın konumundaki kişilere Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin anlamı dahilinde tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında adli inceleme yapılmasına imkân veren ve Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin gerektirdiği şekilde hukuka aykırı tutulmalarına ilişkin tazminat elde etmelerine olanak tanıyan bir hukuk yolu sağlamadığı sonucuna vardığı pek çok geçmiş davada, Sözleşme'nin 5 §§ 4 ve 5 maddelerinin ihlâl edildiğine karar verdiğini belirtmiştir. (bk. yukarıda anılan Abdolkhani ve Karimnia, §142; Tehrani ve Diğerleri/Türkiye, no. 32940/08, 41626/08 ve 43616/08, § 79, 13 Nisan 2010; ve yukarıda anılan Dbouba, §§ 53-54). İdare mahkemelerinin, talepleri hızlı bir şekilde inceyip bir sığınmacının hukuka aykırı olarak tutulduğu gerekçesiyle kendisini serbest bıraktığına ve tazminata hükmettiğine ilişkin herhangi bir örnek Hükümet tarafından sunulmadığından, Mahkeme yukarıda belirtilen kararlarında ulaştığından farklı bir sonuca varmak için herhangi bir sebep görmemiştir.

Ayrıca Mahkeme hâlihazırda başvuranın, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının gerekçeleri hakkında usulüne uygun şekilde bilgilendirilmediğine karar vermiştir (bk. yukarıda). Mahkeme bu olgunun, başvuranın Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi uyarınca tutulma işlemine itiraz etmesi hakkının esastan yoksun kalmasına yol açtığını değerlendirmektedir (bk. Shamayev ve Diğerleri/Gürcistan ve Rusya, no. 36378/02, § 432, AİHM 2005-III; yukarıda anılan Abdolkhani ve Karimnia, § 141; ve yukarıda anılan Dbouba, §54). 50. Yukarıdakilerin ışığında 5 §§ 4 ve 5 maddelerinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Tek Başına Veya Sözleşme'nin 13. Maddesiye Birlikte Ele Alındığında Başvuranın Tutulmasıyla Bağlantılı Olarak Sözleşme'nin 3. Maddesinin İhlâl Edildiği İddiası Hakkında:

Başvuran Sözleşme'nin 3. maddesine dayanarak Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'ndeki maddi koşullardan şikâyet etmiş ve tutulduğu sürenin son üç ile dört ayı esnasında kendisini etkileyen sağlık sorunlarına rağmen tıbbi yardım sağlanmadığını iddia etmiştir. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 13. maddesini ileri sürerek, Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki haklarının ihlâli hakkında şikâyette bulunmak için erişebileceği herhangi bir hukuk yolu bulunmadığından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme davalı Hükümet'in, önerdiği hukuk yolunun söz konusu özel koşullar içerisinde pratikteki etkililiğini, ilgili yerel mahkemelerin içtihatlarından veya idari makamların kararlarından örnekler ile ortaya koyma yükümlülüğü bulunduğunu hatırlatmıştır. Ancak Türk Hükümeti, tutulan bir göçmenin önerilen hukuk yollarından faydalanarak haklarını savunabildiğini; yani idare mahkemesine veya idari makama yapılan başvurunun tutulma koşullarının iyileşmesiyle ve/veya olumsuz maddi koşullar nedeniyle yaşanan ıstırap için tazminata hükmedilmesiyle sonuçlandığını gösteren herhangi bir adli veya idari karar ibraz etmemiştir (Mahkeme'nin Sözleşme'nin 35 § 1 maddesi kapsamında benzer kararları için bk. Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye (no. 2), no. 50213/08, § 25, 27 Temmuz 2010; ve Kurkaev/Türkiye, no. 10424/05, §§26-27, 19 Ekim 2010). Benzer şekilde Hükümet, neden bu tür örnekler ibraz edemediğine ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır.

Mahkeme, Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin itirazını reddetmiş ve somut olayın kendine özgü olaylarında, tutulma koşulları hakkında şikâyette bulunmak için etkili bir hukuk yolunun bulunmayışı nedeniyle Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme, Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nin toplam kapasitesi, tutulan erkeklere ayrılan yatakhaneler, söz konusu odaların büyüklüğü, açık hava egzersizi, boş zaman değerlendirme faaliyetleri imkânları, verilen yemeğin kalitesi ve yerleşkenin hijyeni dahil olmak üzere başvuranın merkezde tutulma koşullarının pek çok yönüne taraflarca itiraz edildiğini kaydetmektedir. Ancak Mahkeme, davalı Hükümet tarafından sunulan ve ihtilaf edilmeyen geçerli olgular temelinde, Sözleşmenin 3. maddesinin ihlâl edildiğini tespit edebildiğinden, tarafların çelişen beyanlarını çözümlenmeyi gerekli görmemiştir.

Mahkeme, ayrıca başvuranın hukuka aykırı olarak tutulduğu sürenin uzunluğunun ve tutulma süresinin belirsiz olduğu sırada yaşanmış olması muhtemel olan endişenin, başvuranın tutulduğu koşullar nedeniyle, tutulma işleminin kendisinde mevcut olan önlenemez ıstırap seviyesini aşan ve Sözleşme'nin 3. maddesinde yasaklanan aşağılayıcı muamele seviyesine ulaşan derecede bir sıkıntıya maruz kaldığına karar verilmesi için yeterli olduğunu değerlendirmiştir. Mahkeme yine de, başvuranın Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde tüberküloza yakalandığına dair delil bulunmamasına rağmen, gözaltı merkezlerinde düzenli egzersiz imkânının ve hijyenin bulunmamasının yanı sıra aşırı

kalabalıklığın, CPT'nin defalarca ifade ettiği üzere ulusal makamların önlemekle görevli oldukları bulaşıcı hastalıkların yayılmasına yol açabileceğinin altını çizmek istemiştir.

Mahkeme Başvuranın Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde tutulduğu maddi koşullar nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesi ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Kaynak:

[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:\[%2272710/11%22\],%22itemid%22:\[%22001-145011%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%2272710/11%22],%22itemid%22:[%22001-145011%22]})